

DOI: 10.33270/0525693.22
УДК 351.75

ХОМЕНКО Анастасія

аспірант кафедри кримінального права Національної академії внутрішніх справ
м. Київ, Україна
ORCID: <https://orcid.org/0009-0006-2082-7832>

ОСОБЛИВОСТІ ОБ'ЄКТИВНОЇ СТОРОНИ НЕЗАКОННОГО ПОВОДЖЕННЯ ЗІ ЗБРОЄЮ, БОЙОВИМИ ПРИПАСАМИ АБО ВИБУХОВИМИ РЕЧОВИНАМИ

Анотація. У статті досліджено актуальні проблеми об'єктивної сторони кримінального правопорушення, передбаченого ст. 263 Кримінального кодексу України, незаконного поводження зі зброєю, бойовими припасами або вибуховими речовинами. На основі аналізу чинного законодавства, наукових позицій та судової практики визначено зміст форм діяння, які охоплені об'єктивною стороною складу кримінального правопорушення: незаконне носіння, зберігання, придбання, передача, збут, виготовлення та ремонт. Акцентовано на проблематиці визначення правової природи дій, які охоплені поняттям незаконного поводження зі зброєю. З'ясовано, що несформованість понятійного апарату та брак спеціального закону про обіг зброї ускладнюють правозастосування і кваліфікацію діянь. Увагу зосереджено на проблематиці розмежування понять носіння і зберігання, а також визначення меж поняття «без передбаченого законом дозволу». Аналіз судових рішень засвідчує, що суди мають різні підходи до визначення фактичного контролю за предметами правопорушення, зокрема у випадках зберігання зброї в житлі чи переміщення її в транспортних засобах. Розглянуто вплив воєнного стану на правову оцінку діянь, оскільки в низці випадків суди визнають дії особи такими, що не є кримінально протиправними. Сформульовано висновок, що об'єктивну сторону слід оцінювати не лише формально, а й з огляду на конкретні обставини справи, зокрема наявність фактичного контролю за предметом. Аргументовано необхідність законодавчої конкретизації ознак об'єктивної сторони правопорушення для досягнення єдності правозастосування та запобігання помилковій кваліфікації діянь шляхом прийняття спеціального закону про зброю, який уніфікує підходи до кваліфікації таких правопорушень і сприятиме правовій визначеності та єдності судової практики.

Ключові слова: незаконне поводження зі зброєю; об'єктивна сторона; кримінальне правопорушення; бойові припаси; вибухові речовини; кримінальна відповідальність; судова практика.

Рекомендоване посилання:

Хоменко А. Особливості об'єктивної сторони незаконного поводження зі зброєю, бойовими припасами або вибуховими речовинами. *Наука і правоохорона*. 2025. Вип. 3 (69). С. 186–193. DOI: 10.33270/0525693.22

Вступ

У сучасних умовах забезпечення публічної безпеки та правопорядку питання кримінальної відповідальності за незаконне поводження зі зброєю, бойовими припасами або вибуховими речовинами стає дедалі актуальнішим. З огляду на загострення воєнної ситуації, поширення зброї серед цивільного населення спричиняє активізацію обігу незаконної зброї та збільшення кількості кримінальних правопорушень, передбачених КК України.

Особливе місце в системі кримінально-правового забезпечення публічної безпеки, передусім в умовах збройної агресії проти України, посідає проблема незаконного обігу зброї, бойових припасів, вибухових речовин і

вибухових пристроїв. З огляду на фактор підвищеної небезпеки зазначених предметів, їх обіг поза межами контролю держави створює потенційну загрозу для окремих громадян і суспільства загалом. Саме тому доцільно зосередити увагу на кримінально-правовій кваліфікації відповідних діянь, а саме визначенні об'єктивної сторони складу кримінального правопорушення, передбаченого ст. 263 КК України.

Зміст об'єктивної сторони ст. 263 КК України полягає в незаконному носінні, зберіганні, придбанні, передачі або збуті вогнепальної зброї, бойових припасів, вибухових речовин або вибухових пристроїв і незаконному носінні, виготовленні, ремонті або збуті кинджалів,

фінських ножів, кастетів чи іншої холодної зброї¹. Головною проблемою під час кваліфікації діянь, пов'язаних зі зброєю, є недостатня розробленість понятійного апарату. Значна частина термінів так і залишається неоднозначною з погляду як їх правового тлумачення, так і практичного застосування. Саме брак чіткого й системного нормативно-правового акта, який містив би відповідну термінологію, спричиняє складнощі в правозастосовній діяльності, що своєю чергою може призвести до неправильної кваліфікації діяння.

Проблематика незаконного поводження зі зброєю, бойовими припасами або вибуховими речовинами стає вкрай важливою в умовах воєнного стану, зокрема йдеться про аналіз елементів складу кримінального правопорушення, насамперед – об'єктивної сторони. Кримінально-правова норма є ключовим елементом для правильної правової кваліфікації протиправного діяння. Об'єктивна сторона кримінального правопорушення охоплює зовнішній вияв протиправного діяння, зокрема конкретні дії або бездіяльність особи, як результат – настають певні суспільно небезпечні наслідки або виникає загроза їх настання.

У кримінально-правовій літературі питання об'єктивної сторони кримінального правопорушення досліджували такі науковці, як Д. О. Балобанова, В. В. Вербановський, І. Б. Газдайка-Василишин, В. В. Голубош, Д. О. Новіков, В. П. Савенко, С. Д. Шапченко та ін.

Матеріали та методи

У процесі дослідження об'єктивної сторони незаконного поводження зі зброєю, бойовими припасами або вибуховими речовинами використано комплекс загальнонаукових і спеціально-юридичних методів, що надали можливість забезпечити всебічність й обґрунтованість отриманих результатів. Основним серед них став формально-юридичний метод, який дав змогу здійснити аналіз змісту ст. 263 КК України, розглянути законодавчу конструкцію складу кримінального правопорушення, визначити ознаки об'єктивної сторони.

Порівняльно-правовий метод використано для зіставлення чинних норм кримінального законодавства з положеннями судової практики, постанов Пленуму Верховного Суду України та позицій науковців з метою виявлення можливих розбіжностей у тлумаченні й застосуванні понять, що охоплені об'єктивною стороною правопорушення. Системно-структурний метод сприяв з'ясуванню місця кримінально-правової норми ст. 263 КК України в системі кримінально-правових норм, її взаємозв'язку із суміжними складами

кримінальних правопорушень, зокрема ст. 262, 263-1, 264 КК України. Логіко-юридичний метод допоміг послідовно обґрунтувати правові висновки, що ґрунтуються на аналізі нормативного матеріалу, практики його застосування, а також теоретичних джерел.

Результати й обговорення

Об'єктивна сторона кримінального правопорушення не має законодавчого закріплення, саме тому цей термін передбачає необмежену кількість тлумачень науковців. Зокрема, Д. О. Балобанова та І. Б. Газдайка-Василишин (2025) стверджують, що це є сукупністю ознак кримінального правопорушення, які визначені кримінальним законом і відображають зовнішній вияв посягання. Д. О. Новіков і В. П. Савенко (2022) зазначають, що об'єктивна сторона складу кримінального правопорушення є сукупністю ознак, закріплених у чинному КК України, що відображає зовнішню форму суспільно небезпечного діяння, спрямованого на посягання на об'єкти кримінально-правової охорони.

В. П. Тихий (2017) у своїй роботі зазначає, що об'єктивна сторона кримінальних правопорушень, які посягають на громадську безпеку, полягає в суспільно небезпечному, протиправному діянні, у формі дії або бездіяльності, яке порушує стан громадської безпеки та створює загрозу життю і здоров'ю невизначеного кола осіб, а також здатне завдати істотної шкоди окремим громадянам, суспільству або державі. У переважній більшості випадків такі кримінальні правопорушення мають формальний склад і характеризуються вчиненням активної дії. Водночас деякі з них мають матеріальний склад і можуть бути вчинені шляхом як дії, так і бездіяльності.

Норми ст. 263 КК України, зазначають А. М. Удод і В. В. Драний (2025), мають формальний склад, а тому кримінальна відповідальність настає за створення небезпеки без вимоги настання конкретних наслідків, що своєю чергою зумовлює можливість кваліфікації діянь за сукупністю з іншими кримінальними правопорушеннями, якщо незаконне поводження зі зброєю, бойовими припасами або вибуховими речовинами супроводжується вчиненням діянь, що посягають на додаткові об'єкти кримінально-правової охорони, такі як життя, здоров'я, власність тощо. Про склад кримінального правопорушення, передбаченого ст. 263 КК України, зазначає у своїй роботі і Ю. В. Луценко (2023), стверджуючи, що за юридичною конструкцією об'єктивної сторони складу злочинів, передбачені ст. 263 та 263-1 КК України, належать до формальних, тобто таких, для яких достатньо встановлення факту вчинення діяння без необхідності настання шкідливих наслідків.

Кримінально-правова норма ст. 263 КК України має три частини, у ч. 1 законодавець визначає таке положення:

¹ Кримінальний кодекс України : Закон України від 5 квіт. 2001 р. № 2341-III. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2341-14>

«1. Носіння, зберігання, придбання, передача чи збут вогнепальної зброї (крім гладкоствольної мисливської), бойових припасів, вибухових речовин або вибухових пристроїв без передбаченого законом дозволу»¹.

На момент набуття чинності КК України об'єктивна сторона кримінального правопорушення, передбаченого ч. 1 ст. 263 КК України, встановлювала відповідальність за носіння, зберігання, придбання, виготовлення, ремонт, передачу або збут вогнепальної зброї (крім гладкоствольної мисливської), бойових припасів, вибухових речовин або вибухових пристроїв. 2012 року розділ IX Особливої частини КК України «Кримінальні правопорушення проти громадської безпеки» доповнено ст. 263-1, яка встановлювала відповідальність за незаконне виготовлення, переробку чи ремонт вогнепальної зброї¹, виключивши з об'єктивної сторони ч. 1 ст. 263 форми виготовлення та ремонту, створивши самостійний склад кримінального правопорушення, для посилення забезпечення громадської безпеки.

Запровадження відповідної кримінально-правової норми, зазначає Л. М. Павленко, є істотним доповненням до чинного переліку діянь, що охоплені змістом поняття незаконного поводження зі зброєю, бойовими припасами або вибуховими речовинами, передбаченого ст. 263 КК України. Наявність двох взаємопов'язаних норм, які в правозастосовній практиці здебільшого розглядають як взаємодоповнювані, сприятиме подальшій диференціації та індивідуалізації кримінальної відповідальності залежно від характеру вчиненого діяння. У цьому контексті актуальності набуває питання обґрунтованості й повноти переліку форм кримінально протиправної поведінки, які повинні бути визнані обов'язковими ознаками об'єктивної сторони складу відповідного кримінального правопорушення (Pavlenko, 2023).

Після внесення до КК України ст. 263-1 у практиці правоохоронних органів і судів, зауважив М. М. Пороло (2023), постали складнощі, пов'язані з правильною кваліфікацією та розмежуванням складів кримінальних правопорушень, передбачених ст. 263 та 263-1 КК України. Однією з ключових проблем, що істотно ускладнює правозастосування в цій сфері, є брак в Україні спеціального закону «Про зброю», який мав би нормативно врегулювати обіг зброї. У зв'язку з цим регулювання відповідних правовідносин здійснюють переважно на підставі підзаконних нормативно-правових актів, зокрема відомчих документів й інструкцій, що не забезпечує належного рівня правової визначеності.

Зміст зазначених статей засвідчує їх однорідність, ускладнюючи їх розмежування та подальшу кваліфікацію, водночас розширюючи правовий контроль за незаконним поводженням зі зброєю.

З огляду на брак закону, який регулював би відносини зброї, законодавець надає низку нормативно-правових актів, що містять понятійний апарат, метою якого слугує пояснення відповідних термінів для їх кращого розуміння. Одним з таких нормативно-правових актів є ППВСУ від 26. Квітня 2002 року № 3 «Про судову практику в справах про викрадення та інше незаконне поводження зі зброєю, бойовими припасами, вибуховими речовинами, вибуховими пристроями чи радіоактивними матеріалами». Також слід зазначити, що ця постанова, крім закріплення форм об'єктивної сторони кримінального правопорушення, передбаченого ст. 263 КК України, засвідчує, що для кваліфікації дій за незаконне поводження зі зброєю, бойовими припасами або вибуховими речовинами важливим є встановлення факту незаконності поводження, тобто здійснення будь-якої з форм об'єктивної сторони «без передбаченого законом дозволу».

А. С. Беніцький (2024) стверджує, що в правозастосовній практиці триває дискусія щодо змістового наповнення понять «незаконне поводження зі зброєю» та «без передбаченого законом дозволу». У юридичній літературі дискусію спричиняє питання відповідності диспозиції ч. 1 ст. 263 КК України принципу юридичної визначеності, оскільки ця норма має бланкетний характер і не містить прямих вказівок на конкретні правові джерела, що регулюють дозвіл на обіг відповідних предметів. У зв'язку з браком законів, що конкретизують зазначені терміни, зміст правової заборони в межах цієї кримінально-правової норми залишається нечітким.

А. С. Новосад і С. А. Шалгунова (2020) стосовно поняття «обіг зброї» обстоюють думку, що викрадення, незаконне носіння, зберігання зброї та інші діяння, які в законодавстві кваліфікують як протиправні, є окремими формами незаконного обігу зброї та характеризуються підвищеним рівнем суспільної небезпеки. У зв'язку з цим першочерговим завданням є уточнення змісту поняття «незаконний обіг зброї», а також визначення місця та правового значення його окремих форм, а саме викрадення, вимагання, носіння, зберігання тощо. Можна дійти висновку, що відсутність на законодавчому рівні чіткого визначення поняття «незаконний обіг зброї» ускладнює не лише кваліфікацію відповідних діянь, а й забезпечення єдності правозастосовної практики. У межах чинного кримінального законодавства незаконний обіг зброї охоплює різноманітні форми протиправної діяльності, однак без належної класифікації цих форм і законодавчо визначених критеріїв розмежування

¹ Про внесення змін до Кримінального та Кримінально процесуального кодексів України щодо відповідальності за незаконне поводження зі зброєю та вибухонебезпечними матеріалами: Закон України від 5 лип. 2012 р. № 5064-VI. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/5064-17>

постають складнощі, пов'язані зі встановленням ступеня суспільної небезпеки конкретного діяння, що своєю чергою впливає на обґрунтованість притягнення особи до кримінальної відповідальності. Саме тому об'єктивною є потреба впровадження спеціального закону, який регулюватиме обіг зброї в Україні та створить підґрунтя для чіткої кримінально-правової оцінки відповідних правопорушень (Bereza et al., 2020).

Однак, відповідно до постанови Верховного Суду України від 4 грудня 2018 року, суд визнав, що диспозиція ч. 1 ст. 263 КК України не є бланкетною, оскільки містить чітке формулювання діянь, які вважають кримінальним правопорушенням. Стосовно факту незаконності поводження зі зброєю, бойовими припасами або вибуховими речовинами без передбаченого законом дозволу суд зазначив, що відсилка до іншого «закону» міститься не в диспозиції ст. 263 КК України, а у формулюванні умови, яка визначає, коли диспозиція статті може бути застосована¹. Верховний Суд України зазначив, що диспозиція ст. 263 КК України є достатньо чіткою та зрозумілою, а відсутність дозволу є зовнішнім юридичним критерієм, який запускає в дію норму статті та не вимагає тлумачення її через інші нормативні акти. Ця позиція дає змогу уникнути правової невизначеності.

У справі від 31 травня 2018 року Верховний Суд України постановив, що поняття «закон», яке використав законодавець у ст. 263 КК України, має розширене тлумачення й охоплює законодавство загалом, зокрема нормативні акти, що регулюють відповідні правовідносини, порушення яких утворює об'єктивну сторону складу кримінального правопорушення, передбаченого ст. 263 КК України². Суд фактично визнав, що кримінальний закон не обов'язково має прямо містити посилання на конкретний нормативний акт.

Носінням холодної, вогнепальної зброї, бойових припасів, вибухових речовин або вибухових пристроїв слід вважати умисні, вчинені без передбаченого законом дозволу дії щодо їх переміщення, транспортування особою безпосередньо при собі (в руках, одязі, сумці, спеціальному футлярі, транспортному засобі тощо)³. В. П. Тихий (2017) вважає, що незаконне носіння зазначених предметів слід розглядати у

випадках перебування особи з ними як на вулиці, так і в приміщенні. На думку науковця, розміщення зброї в межах власного житла також слід кваліфікувати як незаконне носіння. Відповідно до усталеної доктринальної та правозастосовної позиції, зазначає у своїй праці В. В. Голубош (2020), наявність зброї в особистому багажі розцінюють як носіння. Водночас розміщення зазначених у ст. 263 КК України предметів у багажних контейнерах, що не перебувають безпосередньо при особі, кваліфікують як незаконне зберігання. У випадках, коли зброя знаходиться в транспортному засобі, у багажному відсіку або спеціально облаштованому сховищі, розташованому поруч з особою, але не при ній, такі дії підлягають кваліфікації як незаконне зберігання.

У справі, розглянутій Ленінським районним судом м. Дніпра 21 грудня 2023 року, було пред'явлено особі обвинувачення за ч. 1 ст. 263 КК України. Водночас обвинувальний акт не містив відомостей щодо конкретного місця, часу й способу незаконного носіння особою вогнепальної зброї без передбаченого законом дозволу. Крім того, у матеріалах кримінального провадження немає доказів, які підтверджували б факт такого носіння. Під час розгляду питання щодо доведення обвинувачення в частині незаконного носіння вогнепальної зброї суд керувався правовими висновками Касаційного кримінального суду у складі Верховного Суду, викладеними в постанові від 25 травня 2021 року. Згідно з цими висновками, носіння зброї без передбаченого законом дозволу наявне у випадку її переміщення або транспортування винуватою особою безпосередньо при собі (зокрема в руках, в одязі, сумках, спеціальних футлярах, транспортному засобі тощо) незалежно від можливості її швидкого використання. З огляду на встановлені під час судового розгляду фактичні обставини кримінального правопорушення, а саме вилучення саморобної вогнепальної зброї в особи за місцем його постійного проживання, відсутність доказів переміщення вогнепальної зброї безпосередньо при собі, суд дійшов висновку про недоведеність факту незаконного носіння вогнепальної зброї. Відповідно, суд постановив виключити з обвинувачення ознаку за ч. 1 ст. 263 КК України, що стосується носіння зброї без передбаченого законом дозволу⁴.

На підставі зазначеного можна дійти висновку, що під час кваліфікації незаконного поводження зі зброєю, бойовими припасами або вибуховими речовинами доцільно враховувати як об'єктивні ознаки фізичного контролю за предметами, передбаченими ст. 263 КК України, так і фактичні обставини їх розміщення. Позиція В. П. Тихого (2017), який вважає, що незаконне

¹ Постанова Верховного Суду України від 4 груд. 2018 р. у справі № 161/3885/16-к. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/78628039>

² Постанова Верховного Суду України від 31 трав. 2018 р. у справі № 127/27182/15-к. URL: <https://www.reyestr.court.gov.ua/Review/74475834>

³ Про судову практику в справах про викрадення та інше незаконне поводження зі зброєю, бойовими припасами, вибуховими речовинами, вибуховими пристроями чи радіоактивними матеріалами: постанова Пленуму Верховного Суду України від 26 квіт. 2002 р. № 3. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v0003700-02#Text>

⁴ Вирок Ленінського районного суду м. Дніпропетровська від 21 груд. 2023 р. у справі № 205/5936/23. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/115808145>

носіння слід визнавати незалежно від місця перебування особи, на вулиці чи в межах власного житлового помешкання, видається обґрунтованою у випадку, коли особа має безпосередній контроль за зброєю, навіть у власному житлі. Тобто такі предмети мають знаходитися при особі, а не бути розміщеними в обраною особою місці. Водночас В. В. Голубош (2020), посилаючись на усталені доктринальні та практичні підходи, розмежує носіння та зберігання залежно від того, чи знаходилася зброя безпосередньо при особі. Таке розмежування підтверджено і в судовій практиці, зокрема у справі № 205/5936/23, де предмети, передбачені ст. 263 КК України, виявлені в помешканні особи, але не безпосередньо при ній, були кваліфіковані як незаконне зберігання.

Отже, у разі відсутності факту переміщення зброї при собі (у руках, одязі, сумці тощо), а також за умов її зберігання у відокремлених місцях, що не знаходяться в безпосередньому доступі особи, дії слід кваліфікувати як зберігання, а не носіння. Водночас за наявності контролю за предметами ст. 263 КК України навіть у межах житлового приміщення має бути допустимою кваліфікація за ознаками носіння.

Незаконним зберіганням вогнепальної зброї, бойових припасів, вибухових речовин чи вибухових пристроїв є умисні дії, які полягають у володінні без відповідного дозволу або з протрощенням його дії будь-яким із зазначених предметів, що знаходиться не при особі, а в обраному нею місці.

Згідно з наказом МВС України від 21 серпня 1998 року № 622 «Про затвердження Інструкції про порядок виготовлення, придбання, зберігання, обліку, перевезення та використання вогнепальної, пневматичної і холодної і охолощеної зброї, пристроїв вітчизняного виробництва для відстрілу патронів, споряджених гумовими чи аналогічними за своїми властивостями металевими снарядами не смертельної дії, та патронів до них, а також боеприпасів до зброї, основних частин зброї та вибухових матеріалів» зазначено, що зберігання зазначених предметів слід здійснювати виключно у спеціально облаштованих, технічно призначених для цього приміщеннях. Приміщення визнають придатним для зберігання, якщо воно відповідає мінімальним вимогам безпеки, а саме: обладнане надійними капітальними конструкціями (стелею, стінами, підлогою), міцними дверима, металевим сейфом або спеціалізованою збройною шафою, оснащене справними запірними пристроями й охоронною протипожежною сигналізацією¹.

¹ Інструкція про порядок виготовлення, придбання, зберігання, обліку, перевезення та використання вогнепальної, пневматичної, холодної і охолощеної зброї, пристроїв вітчизняного виробництва для відстрілу патронів, споряджених гумовими чи аналогічними за своїми властивостями металевими снарядами не смертельної дії, та патронів до них, а також боеприпасів до зброї, основних частин зброї та

Недотримання власником зброї спеціально встановлених правил зберігання може призвести до недбалого зберігання вогнепальної зброї чи бойових припасів, у цьому випадку законодавець не зважає на законне чи незаконне зберігання зброї, а відповідальність за недбале та незаконне зберігання настає за сукупністю кримінальних правопорушень, передбачених ст. 263 та 264 КК України (Khomenko, 2023).

Незаконним придбанням вогнепальної зброї, бойових припасів, вибухових речовин або вибухових пристроїв слід вважати умисні дії, пов'язані з їх набуттям (винятком є: викрадення, привласнення, вимагання або заволодіння шляхом шахрайства чи зловживання службовим становищем) усупереч передбаченому законом порядку внаслідок купівлі, обміну, привласнення знайденого, одержання як подарунок, на відшкодування боргу тощо. Таке діяння, як викрадення, привласнення, вимагання або заволодіння шляхом шахрайства чи зловживання службовим становищем, має самостійний склад кримінального правопорушення, передбаченого ст. 262 КК України. В умовах воєнного стану переважають саме випадки привласнення знайденого, що зумовлено наслідками повно-масштабного вторгнення РФ. У зв'язку з цим окуповані, прифронтові та деокуповані території залишаються зонами підвищеного ризику вільного обігу нелегальної зброї (Yunin et al., 2023).

Під час кваліфікації дій особи за ст. 263 КК України в умовах воєнного стану мають враховувати, крім об'єктивних обставин, також фактичні обставини справи. Прикладом є постанова колегії суддів Другої судової палати Касаційного кримінального суду від 4 травня 2023 року. Верховний Суд скасував вирок судів першої та апеляційної інстанцій, якими особа була засуджена за незаконне поводження зі зброєю та бойовими припасами до реального позбавлення волі. У лютому–березні 2022 року особа отримала від сил територіальної оборони Збройних сил України зброю та бойові припаси з метою відсічі збройної агресії РФ. Верховний Суд зауважив, що дії особи слід розцінювати як крайню необхідність, яка передбачена ч. 1 ст. 39 КК України, що є обставиною, яка виключає кримінальну протиправність діяння².

Також слід розглянути як приклад впливу воєнного стану на сприйняття об'єктивної сторони кримінального правопорушення, передбаченого ст. 263 КК України, справу Тернопільського міськрайонного суду Тернопільської області від 7 квітня

вибухових матеріалів : наказ МВС України від 21 серп. 1998 р. № 622. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0637-98>

² Постанова Верховного Суду України від 4 трав. 2023 р. у справі №760/6265/22. URL: https://reyestr.court.gov.ua/Review/110749408?fbclid=IwAR1jLirxbDpHGArmQ6llkI7d4XlpMqshQVWajyvtMWB5FkTHV3r5EkPo_w

2025 року. Особу було визнано винною у вчиненні кримінального правопорушення за ч. 1 ст. 263 КК України, а саме в незаконному придбанні та зберіганні вогнепальної нарізної мисливської зброї, однак апеляційний суд Тернопільської області визнав особу невинуватою у зв'язку з обставинами справи, а саме тим фактом, що особа є мисливцем і використовувала свій досвід задля допомоги військовим підрозділам. Зброю, знайдену в помешканні особи, було передано їй для налаштування, щоб потім повернути її Збройним силам України. Тож дії особи визнано як суспільно корисні та кваліфіковано за ст. 43-1, що виключає кримінальну протиправність діяння¹.

Слушно зазначає у своїй роботі Є. О. Письменський (2025), що у вирокі суду замість констатації суспільної небезпечності діяння фактично визнано його особливу суспільну корисність, що відображено не лише в мотивувальній, а й у резолютивній частині судового рішення, що є винятковим випадком для національної судової практики. Натомість ознаку протиправності було фактично замінено на правомірність, оскільки в умовах воєнного стану дії особи, спрямовані на сприяння підрозділам сил безпеки й оборони України в протидії збройній агресії, не можна розглядати як протиправні.

Незаконною передачею вогнепальної зброї, бойових припасів, вибухових речовин або вибухових пристроїв є надання цих предметів іншій особі у володіння, для тимчасового зберігання чи використання за цільовим призначенням без передбаченого законом дозволу.

Незаконним збутом холодної, вогнепальної зброї, бойових припасів, вибухових речовин або вибухових пристроїв вважають умисну передачу їх іншій особі поза встановленим порядком шляхом продажу, обміну, дарування, сплати боргу тощо.

Частина 2 ст. 263 КК України передбачає кримінальну відповідальність за носіння, виготовлення, ремонт або збут кинджалів, фінських ножів, кастетів чи іншої холодної зброї без передбаченого законом дозволу. Незаконне виготовлення холодної зброї є умисною, вчиною без передбаченого законом дозволу дією щодо створення холодної зброї чи її перероблення, унаслідок чого вона набуває відповідних характерних властивостей. С. Д. Шапченко та В. В. Вербановський (2014) зазначають, що ППВСУ № 3 містить, положення, які застосовували як обґрунтовані підходи до тлумачення норм ст. 263 КК України в попередній редакції та відповідали тодішньому рівню правової доктрини. В умовах сьогодення положення ППВСУ № 3 можна застосовувати до ст. 263 КК України лише

в частині виготовлення холодної зброї, як це передбачено частиною другою.

Слід також зауважити, що, на відміну від суміжних складів кримінальних правопорушень, предметами яких є вогнепальна зброя, бойові припаси, вибухові речовини або пристрої, або радіоактивні матеріали, законодавець виокремив самостійний склад для кримінальних правопорушень, предметом яких є холодна зброя (Khomenko, 2025).

Ремонт холодної зброї є відновленням характерних властивостей зазначеного предмета шляхом зміни або реставрації зношених чи не придатних з інших причин частин, механізмів, усунення дефектів, помилок чи пошкоджень, налагодження нормального функціонування різних частин і механізмів, унаслідок якого ці предмети стають придатними до використання за цільовим призначенням.

Здійснений загальнотеоретичний аналіз об'єктивної сторони кримінального правопорушення на підставі наукових джерел і нормативно-правових актів дав змогу встановити її змістове наповнення в контексті ст. 263 КК України. Використані підходи провідних науковців, судова практика й нормативні документи сприяли висвітленню проблематики тлумачення форм незаконного поводження зі зброєю, що є основою для подальшого правового аналізу.

Висновки

Проведене дослідження засвідчує, що об'єктивна сторона кримінального правопорушення, передбаченого ст. 263 КК України, охоплює низку дій, які слід кваліфікувати з огляду на фактичні обставини справи й ознаки безпосереднього фізичного контролю за відповідними предметами. Брак чіткого законодавчого визначення понять, пов'язаних із носінням, зберіганням, придбанням, передачею, збутом, виготовленням і ремонтом зброї, спричиняє правову невизначеність і створює складнощі під час застосування кримінального закону.

Аналіз судової практики виявив суперечливість тлумачення окремих форм незаконного поводження зі зброєю. Зокрема, питання відмежування носіння від зберігання, а також встановлення факту наявності «передбаченого законом дозволу» є найдискусійнішим.

Забезпечення ефективного правозастосування потребує не лише уточнення нормативного змісту кримінально-правової норми, а й прийняття спеціального закону про зброю, який систематизував би основні терміни, процедури та вимоги. Це сприятиме усуненню прогалин у законодавстві, забезпечить правову визначеність і єдність судової практики у справах про незаконне поводження зі зброєю, бойовими припасами або вибуховими речовинами.

¹ Вирок Тернопільського апеляційного суду Тернопільської області від 16 черв. 2025 р. у справі № 607/18500/23. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/126384128#>

References

- [1] Balobanova, D.O., & Hazdaika-Vasylyshyn, I.B. (2025). *The Objective Aspect of a Criminal Offense*. Lviv: Lviv State University of Internal Affairs.
- [2] Benitskyi, A.S. (2024). Illegal Handling of Weapons: Issues of Criminal Law Qualification. *Legal Position*, 4, 90-95. DOI: 10.32782/2521-6473.2024-4.16
- [3] Bereza, Yu.M., Yefimov, M.M., & Kononets, V.P. (et al.). (2020). *Criminal Liability for the Illegal Circulation of Weapons*. S.F. Shalgunova (Eds.). Dnipro: Dnipropetrovsk State University of Internal Affairs.
- [4] Holubosh, V.V. (2020). *Criminal Liability for Crimes Against Public Safety Involving Weapons, Ammunition, Explosives, and Explosive Devices (Articles 262, 263, 263-1, 264 of the Criminal Code of Ukraine)*. Ivano-Frankivsk: Symphony Forte.
- [5] Khomenko, A.O. (2023). The Objective Aspect of Illegal Handling of Weapons, Ammunition or Explosives. *Training of Law Enforcement Officers in the System of the Ministry of Internal Affairs of Ukraine Under Martial Law: Collection of Scientific Papers* (pp. 342-344). Vinnytsia: KhNUVS.
- [6] Khomenko, A.O. (2025). Distinguishing Criminal Offenses Related to the Illegal Handling of Weapons as Provided in Articles 262-264, 410 of the Criminal Code of Ukraine. *Law Journal of Vasyl Stus Donetsk National University* (pp. 148-155). DOI: 10.31558/2786-5835.2025.1.15
- [7] Lutsenko, Yu.V. (2023). Problems of Legislative Regulation of Arms Circulation in Ukraine. *Scientific Notes of V.I. Vernadskyi Tavrida National University. Series "Legal Sciences"*, 4, 108-113. DOI: 10.32782/TNU-2707-0581/2023.4/16
- [8] Novikov, D.O., & Savenko, V.P. (2022). Optional Features of the Objective Aspect of a Criminal Offense. *Fundamental and Applied Scientific Research: Proceedings of the International Scientific Conference* (pp. 111-114). Kyiv. Retrieved from <https://academconf.com/article/365>
- [9] Pavlenko, L.M. (2023). Features of the Objective Aspect of the Criminal Offense Under Article 263-1 of the Criminal Code: Issues of Current Legislation. *Legal Scientific Electronic Journal*, 5, 293-297. DOI: 10.32782/2524-0374/2023-5/73
- [10] Porolo, M.M. (2023). Objective Aspect of the Crime Under Article 263 of the Criminal Code of Ukraine: On the Problem of Definition. *Harmonization of Ukrainian Legislation with EU Law: Realities and Prospects*, 73-76. DOI: 10.36059/978-966-397-315-9-18
- [11] Pysmenskyi, Ye.O. (2025). The Story of One Sentence, or Is Illegal Arms Circulation Always a Criminal Offense During Wartime? *Theoretical and Applied Issues of Legal Science in the Current Stage of Criminal Justice Reform: International Scientific and Practical Conference* (pp. 59-61). DOI: 10.13140/RG.2.2.33407.32167
- [12] Shapchenko, S., & Verbanovskyi, V. (2014). Peculiarities of the Criminal Law Content of Article 263-1 of the Criminal Code of Ukraine. *Scientific Bulletin of Uzhhorod National University*, 25, 187. Retrieved from <https://dspace.uzhnu.edu.ua/jspui/handle/lib/9371>
- [13] Tykhyi, V.P. (2017). Liability for Crimes Against Public Safety. *Scientific Bulletin of Sivershchyna. Series "Law"*, 1, 148-154. Retrieved from http://nbuv.gov.ua/UJRN/shssl_2017_1_18
- [14] Udod, A.M., & Dranyi, V.V. (2025). Issues of the Criminal Law Construction of Article 270-2 of the Criminal Code of Ukraine. *Central Ukrainian Journal of Law and Public Administration*, 2, 119-126. DOI: 10.32782/cuj-2025-2-14
- [15] Yunin, O.S., Shevchenko, S.I., & V Shablysty, V.V. (et al.). (2023). *Prevention of Illegal Handling of Weapons, Ammunition, or Explosives Under Martial Law*. Dnipro: DSUIA.

Список використаних джерел

- [1] Балобанова Д. О., Газдайка-Василишин І. Б. Об'єктивна сторона кримінального правопорушення : навч. посіб. Львів : Львів. держ. ун-т внутр. справ, 2025. 60 с.
- [2] Беніцький А. С. Незаконне поводження зі зброєю: проблеми кримінально-правової кваліфікації. *Правова позиція*. 2024. № 4. С. 90–95. DOI: 10.32782/2521-6473.2024-4.16
- [3] Кримінальна відповідальність за незаконний обіг зброї / [Ю. М. Береза, М. М. Єфімов, В. П. Кононецька ін.] ; за заг. ред. С. А. Шалгунової. Дніпро : Дніпр. держ. ун-т внутр. справ, 2020. 364 с.
- [4] Голубош В. В. Кримінальна відповідальність за злочини проти громадської безпеки, предметом яких є зброя, бойові припаси, вибухові речовини та вибухові пристрої (статті 262, 263, 263-1, 264 КК України) : монографія. Івано-Франківськ : Симфонія форте, 2020. 340 с.
- [5] Хоменко А. О. Об'єктивна сторона незаконного поводження зі зброєю, бойовими припасами або вибуховими речовинами. *Підготовка правоохоронців в системі МВС України в умовах воєнного стану* : зб. наук. пр. Вінниця : ХНУВС, 2023. С. 342–344.
- [6] Хоменко А. О. Відмежування кримінальних правопорушень, пов'язаних із незаконним поводженням зі зброєю, передбачених статтями 262–264, 410 Кримінального кодексу України. *Правничий часопис Донецького національного університету імені Василя Стуса*. 2025. С. 148–155. DOI: 10.31558/2786-5835.2025.1.15

- [7] Луценко Ю. В. Проблеми законодавчого регулювання обігу зброї в Україні. *Вчені записки Таврійського національного університету імені В. І. Вернадського. Серія «Юридичні науки»*. 2023. № 4. С. 108–113. DOI: 10.32782/TNU-2707-0581/2023.4/16
- [8] Новіков Д. О., Савенко В. П. Факультативні ознаки об'єктивної сторони кримінального правопорушення. *Фундаментальне і прикладне наукове дослідження* : матеріали Міжнар. наук. конф. Київ, 2022. С. 111–114. URL: <https://academconf.com/article/365>
- [9] Павленко Л. М. Ознаки об'єктивної сторони складу кримінального правопорушення передбаченого ст. 263-1 КК: проблеми чинного законодавства. *Юридичний науковий електронний журнал*. 2023. № 5. С. 293–297. DOI: 10.32782/2524-0374/2023-5/73
- [10] Пороло М. М. Об'єктивна сторона складу злочину, передбаченого ст. 263 КК України: до проблеми визначення. *Гармонізація законодавства України з правом Європейського Союзу: реалії та перспективи*. 2023. С. 73–76. DOI: 10.36059/978-966-397-315-9-18
- [11] Письменський Є. О. Історія одного вироку, або чи завжди незаконний обіг зброї є кримінальним правопорушенням в умовах війни. *Теоретико-прикладні проблеми юридичної науки на сучасному етапі реформування кримінальної юстиції* : Міжнар. наук.-практ. конф. 2025. С. 59–61. DOI: 10.13140/RG.2.2.33407.32167
- [12] Шапченко С., Вербановський В. Особливості кримінально-правового змісту ст. 263-1 Кримінального Кодексу України. *Науковий вісник Ужгородського національного університету*. 2014. № 25. С. 187. URL: <https://dspace.uzhnu.edu.ua/jspui/handle/lib/9371>
- [13] Тихий В. П. Відповідальність за злочини проти громадської безпеки. *Науковий вісник Сіверщини. Серія «Право»*. 2017. № 1. С. 148–154. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/shssl_2017_1_18
- [14] Удод А. М., Драний В. В. Проблеми кримінально-правової конструкції статті 270-2 Кримінального кодексу України. *Центральноукраїнський вісник права та публічного управління*. 2025. № 2. С. 119–126. DOI: 10.32782/cuj-2025-2-14
- [15] Запобігання незаконному поводженню зі зброєю, бойовими припасами або вибуховими речовинами в умовах воєнного стану : метод. рек. / [кол. авт.: О. С. Юнін, С. І. Шевченко, В. В. Шаблюстий та ін.]. Дніпро : ДДУВС, 2023. 108 с.

KHOMENKO Anastasiia

Postgraduate Student of the Department of Criminal Law of the National Academy of Internal Affairs

Kyiv, Ukraine

ORCID: <https://orcid.org/0009-0006-2082-7832>

FEATURES OF THE OBJECTIVE SIDE OF ILLEGAL HANDLING OF WEAPONS, MUNITIONS OR EXPLOSIVES

Abstract. The article examines the current problems of the objective side of the criminal offense provided for in Art. 263 of the Criminal Code of Ukraine, illegal handling of weapons, ammunition or explosives. Based on the analysis of current legislation, scientific positions and judicial practice, the content of the forms of action covered by the objective side of the composition of the criminal offense is determined: illegal carrying, storage, acquisition, transfer, sale, manufacture and repair. The emphasis is on the issue of determining the legal nature of actions covered by the concept of illegal handling of weapons. It is found that the lack of a conceptual apparatus and the lack of a special law on the circulation of weapons complicate law enforcement and qualification of actions. Attention is focused on the issue of distinguishing the concepts of carrying and storage, as well as determining the boundaries of the concept of "without a permit provided for by law". The analysis of court decisions shows that courts have different approaches to determining actual control over the objects of an offense, in particular in cases of storing weapons in a home or moving them in vehicles. The impact of martial law on the legal assessment of acts is considered, since in a number of cases the courts recognize the actions of a person as not criminally unlawful. The conclusion is formulated that the objective side should be assessed not only formally, but also taking into account the specific circumstances of the case, in particular the presence of actual control over the object. The need for legislative specification of the features of the objective side of an offense is argued in order to achieve unity of law enforcement and prevent erroneous qualification of acts by adopting a special law on weapons, which unifies approaches to the qualification of such offenses and will contribute to legal certainty and unity of judicial practice.

Keywords: illegal handling of weapons; objective side; criminal offense; ammunition; explosives; criminal liability; jurisprudence.